

Ви пережили збройний конфлікт?

Проходження збройним конфліктом та процес відновлення

Цей досвід торкається всіх, **хто потрапив у екстремальні ситуації війни**. Однак люди по різному реагують на прожите.

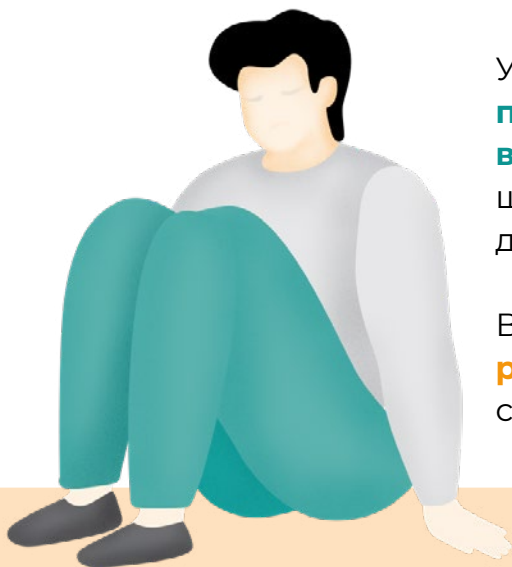

Дехто реагує відразу а хтось несе цей біль ціле життя.

Реакції також залежать від віку та періоду життя, наприклад, **діти можуть реагувати зовсім інакше**, ніж дорослі.

Реагуйте – це природньо!

Вас турбує, яку реакцію війна викликала у вас чи ваших близьких?

У цій брошурі ви знайдете інформацію **про природню реакцію людей, які зазнали жахиття війни**. Розуміння цих реакцій і усвідомлення того, що вони цілком природні в даній ситуації, можуть допомогти вам у подальшому процесі відновлення.

Водночас у брошурі є актуальні **поради та рекомендації, як краще впоратися** зі складною ситуацією та як знову **знайти життєву стабільність**.

Як люди реагують?

Шок, нездатність повірити, нездатність говорити, відсторонення та заперечення реальності є типовими негайними реакціями на збройний конфлікт. Пізніше можуть з'явитися інші почуття, такі як гнів, фрустрація, страх, смуток, розгубленість, провина та розчарування. Хоча суб'єктивні переживання важкої ситуації різняться між людьми, **існує ряд емоцій та реакцій, які об'єднують людей, що постраждали від насильств війни**.

Досвід збройного конфлікту впливає як на фізичне, так і на психічне та соціальне функціонування особистості. Це має вплив на всі аспекти особистості, починаючи від емоцій, способу поведінки, фізичне здоров'я і закінчуючи відносинами з іншими людьми. **Ось кілька поширених прикладів того, як досвід збройного конфлікту може вплинути на повсякденне життя людини:**

Вплив на мислення

труднощі з запам'ятовуванням нової інформації   проблеми з концентрацією уваги
труднощі прийняття рішень   спантеличеність   самозвинувачення   нав'язливі думки
суїцидальні думки   нав'язливі спогади   повторювані спогади

Вплив на емоції

відчуття безпорадності та безнадійності   почуття провини   печаль
труднощі з розпізнаванням своїх емоцій   турбота про власну безпеку
страх перед тим, що думають інші   страх, що війна і насильство триватимуть
почуття вразливості та залежності від інших   гнів / лють   перепади настрою
відчуття неповноцінності   почуття самотності   відчуття втрати контролю над власним життям

Вплив на фізичний стан людини

втома   безсоння   проблеми зі сном і кошмари   зниження апетиту   проблеми зі шлунком
нудота / діарея   пітливість і високий пульс   біль у грудях   головні болі
біль у верхній частині спини та потилиці   схильність до простудних захворювань

Вплив на поведінку

сильна реакція навіть на незначні зміни в оточенні та в розпорядку дня (звуки, запахи, несподівані візити тощо)
зловживання алкоголем / наркотиками, надмірне вживання ліків, що відпускаються за рецептом
уникати речей, які нагадують болючі переживання
зниження інтересу до речей, які раніше подобалися
нездатність виконувати завдання, якими ми раніше керували

Вплив на стосунки

проблеми з довірою   зміна статевої активності
труднощі у встановленні та підтримці близьких стосунків   критичне ставлення до оточуючих
відчуття відчуження від сім'ї, друзів і колег   відчуття покинутості

Почуття провини є поширеною реакцією

Вашому оточенню може бути важко зрозуміти те почуття провини, **що ви відчуваєте, але це одна з найпоширеніших реакцій людей, які пережили збройний конфлікт.** Ви можете відчувати провину за те, що з вами сталося; за те, що не дбаєте краще про себе чи своїх рідних; за те, що неусвідомили до кінця серйозність попереджувальних сигналів або те, що не так на них зреагували; за те, що вижили. **Одним словом, ви берете на себе відповідальність за те, що трапилося з вами або вашими близькими.**

Що ви можете з цим зробити?

Немає жодного універсального посібника, який був би найкращим порадиником для всіх. **Завжди потрібно виходити з власних потреб і ситуації, в якій ви перебуваєте.** Проте є деякі заходи та рекомендації, що виявилися корисними для людей, котрі пережили війну чи перебувають у іншій складній ситуації.

Спробуйте відновити контроль над своїм життям

Усі зусилля, які ви докладаете, щоб відновити контроль над своїм життям, надзвичайно важливі. **Прийняття навіть незначних рішень, де тільки це буде можливо, можуть допомогти вам повернути почуття власної гідності, впевненості, самоповаги та незалежності.** Відповідальність за такі повсякденні рішення, як те, що у вас на обід, коли ви виходите на прогулянку або з ким ви вип'єте чашку кави, **є важливим кроком на шляху до одужання.**

Встановлення режиму дня

Правильне харчування

Приділяйте час фізичним навантаженням.

Займайтеся спортом, грайте з дітьми, гуляйте.

Зменшіть споживання алкоголю або контролюйте його кількість.

Ставте невеликі, **реалістичні цілі на кожен день** (наприклад, вставати в певний час, виходити, готувати), щоб допомогти вам оновити свій розпорядок дня. **Винагороджуйте себе за їх виконання.**

Намагайтеся **достатньо відпочивати**, бажано через рівні проміжки часу.

Дослухайтеся до своїх емоційних потреб

- **Дозвольте собі поплакати** і присвятить жалобі необхідний час.
- **Зв'яжіться з сім'єю, друзями або людьми, яким ви довіряєте.**
- **Прийміть свої почуття такими, які вони є, і не бійтеся їх переживати.** Те, що ви злитесь, не означає, що ви робите комусь боляче. Відчуття, що ви не контролюєте себе, не означає, що ви втрачаєте контроль або сходите з розуму. **Відчуття безпорадності не означає, що ви безпорадні.**
- **Розмова про досвід війни** та реакція на неї **може стати важливим кроком до відновлення.** Коли ви відчуєте, що готові, поділіться своїми думками та досвідом з людьми, яким ви довіряєте. Якщо ви відчуваєте, що у вашому районі немає людей, яким ви хотіли б розповісти свою історію і які б вислухали вас, не бійтеся звернутися до експерта (наприклад, психолога чи терапевта)...
- **Використовуйте стратегії** та процедури, які працювали для вас у **кризових або стресових ситуаціях у минулому.**
- **Переживання збройного конфлікту може вплинути на ваші сексуальні потреби.** Поговоріть зі своїм партнером про спосіб інтимного контакту, який був би приємним для вас обом у тій чи іншій ситуації.
- Певні ситуації (ювілеї, важливі дати у вашому житті) або джерела інформації (телебачення, Інтернет) можуть викликати хворобливі спогади. **Спогади можна викликати різними способами – спробуйте передбачити ці подразники та підготуватися до них.** Ви також можете частково запобігти їм, наприклад, **обмеживши час перегляду медіа.**

Якщо проблеми занадто серйозні

Хоча на даний момент ви можете вважати свої проблеми непереборними, **пам'ятайте, що багатьом людям із подібним досвідом вдалося знову почати жити повноцінним життям.** Однак, якщо ваші реакції настільки сильні, що суттєво впливають на ваше повсякденне функціонування, або якщо вони тривають більше місяця, подумайте про **звернення за професійною допомогою.**

Зверніться до лікаря або іншої особи, якій ви довіряєте, яка може направити вас до спеціаліста.